

CONSTRUCȚII ACTANȚIALE CU VERBE MODALE. ANALIZĂ STRUCTURAL-SEMANTICĂ

Aurelia HANGANU

Catedra Limba Română, Lingvistică Generală și Romanică

Modal verbs are potentially polysemantic. Being among the verbs which make up the constructions with predicate actants, they can combine characteristics both of the dictum verbs and the verbs of propositional attitude. On the one hand, as dictum verbs they fix relations within the proposition between the syntactic subject and the predicate expressed by the infinitive. On the other hand, like the verbs of propositional attitude modal verbs can express the meaning of the modal frame of the sentence.

Particularitatea cea mai importantă a verbelor modale este folosirea lor doar în construcțiile cu actanți predicativi¹. Construcțiile verbale modale, care conțin un infinitiv în poziție de actant, sunt formate din două componente: verbul modal în calitate de verb cap de grup și verbul subordonat, exprimat prin infinitiv.

În accepție semantică, verbul cap de grup în construcțiile actanțiale predicative este considerat drept un predicat ce deschide două locuri, unul din argumentele (actanții) semantice ale căruia este exprimat printr-un cuvânt nepredicativ – substantiv sau pronume în poziție de subiect, iar al doilea argument reprezintă o structură predicativă inclusă – actantul predicativ [1, p.79-80].

O altă particularitate a construcțiilor verbale modale o constituie diferențierea/necoincidența planurilor semantic și structural: sensul principal al predicatului este exprimat prin verbul subordonat, iar verbul de bază atribuie o valoare predicativă suplimentară cu caracter de gramaticalizare. Construcția verbală modală are un anumit grad de condensare structural-semantică [1, p.18] și se manifestă ca parte unitară a enunțului.

Se urmăresc deosebiri între proprietățile semantice ale predicatelor (actanților predicativi) și operatorilor (verbelor cap de grup) în construcțiile cu actanți predicativi. Cuvintele-predicat reflectă situația și nu participă la crearea cadrului modal al enunțului. În cazul operatorilor însă se observă o repartizare inversă a funcțiilor: infinitivul, care are rolul de element subordonat al sintagmei, reflectă încărcătura semantică principală, iar forma verbală personală exprimă caracteristici suplimentare ale acțiunii – de mod, de aspect, de diateză [2, p.390; 1, p.56]. Cu alte cuvinte, deosebirea de conținut dintre verbele de bază și cele subordonate în construcțiile cu actanți predicativi constau în faptul că predicatul propozițional (subordonat) reflectă conținutul denotativ al situației primare, independentă de aprecierea externă, iar predicatul comentatoare (de bază) reflectă o situație secundară, care fixează evaluarea aceleiași situații de către vorbitor [1, p.44]. Astfel, primul nivel al contrapunerii verbelor în teoria construcțiilor cu actanți predicativi se referă la opunerea dintre predicatul de bază și verbele subordonate sau predicatul propozițional. În cadrul clasei de verbe cap de grup se disting mai multe tipuri lexico-semantice, cum ar fi: verbe cauzative, modale, aspectuale, locutive, de percepție subiectivă și altele.

Din punct de vedere metodologic este importantă divizarea verbelor cap de grup în două categorii: gramaticale și modale [1, p.6; 3, p.17]. Sub aspect terminologic însă separarea verbelor în „gramaticale” și „modale” nu poate fi considerată reușită, avându-se în vedere caracterul contradictoriu al criteriilor: caracteristicile formale ale unui predicat se contrapun particularităților semantice ale celui alt predicat.

În expunerea logică a inventarului de valori al verbelor care se folosesc cu actanții predicativi, cea mai convingător elaborată și argumentată se consideră cea propusă de V.Gak [4, p.38-40]. Aplicând această clasificare, poate fi postulat potențialul planului conținutului verbelor modale ca varietate a verbelor de bază care formează construcții actanțiale predicative. Tipurile semantice ale verbelor de bază derivă din structura enunțului actualizat (a actului verbal) în baza metodei deductive.

Este știut că în situația descrisă de enunț se disting două aspecte:

1) situația concretă, adică însuși evenimentul descris, care include elemente ale realității, caracteristicile lor și relațiile dintre ele;

¹ Construcțiile cu actanți predicativi sunt construcțiile în care, cel puțin, un actant semantic al verbului principal are valoare predicativă [1, p.3, 56].

2) situația verbală, ce reflectă atitudinea vorbitorului față de eveniment și adresat, distribuirea rolurilor între participanții la procesul comunicativ, condițiile și scopul comunicării și altele.

Acestor două ipostaze ale situației le corespund două aspecte ale enunțului: nominativ (conținutul propozițional sau *dictum*) și modal-comunicativ sau *modus*).

Analogic, în semantică se disting două tipuri de valori, care corelează, respectiv, cu propoziția logică și cadrul modal care corelează cu propozițiile nominative și interpretative [5, p.47].

Verbele cap de grup în construcțiile cu actanți predicativi reflectă diferite aspecte ale dictumului, dar în mod special ale modusului [1, p.19]. În general, verbul are un rol aparte în conceptualizarea stării de lucruri, în semantica lui implicându-se diferite componente ale evenimentelor [6, p.265]. De aceea, o importanță primordială pentru determinarea tipurilor semantice ale verbelor ce formează construcții cu actanți predicativi îi revine tezei conform căreia, verbul poate cuprinde câteva seme clasificatoare, adică unul și același verb poate manifesta caracteristici ale diverselor tipuri semantice de verbe cap de grup. Verbele care se combină cu actanți predicativi pot fi *dictale*, care modifică acțiunea însăși, și *propoziționale* (modale) sau verbe de relații propoziționale (de scop).

Sensurile dictale includ:

- 1) proprietăți ale acțiunii (fazicitatea, durata, continuitatea etc.);
- 2) raportul dintre acțiunea dată și altă acțiune;
- 3) participarea unui alt subiect în acțiunea dată;
- 4) raportul dintre subiectul (protagonistul) acțiunii și acțiunea însăși. Sensul acestora din urmă se apropie în cea mai mare măsură, de verbele propoziționale de scop, care exprimă atitudinea față de realitate a locutorului sau a subiectului care stabilește relațiile formând cadrul modal comunicativ. În semantica lor își găsesc reflectare etapele și aspectele actelor de gândire și vorbire.

În cadrul verbelor propoziționale de scop, se evidențiază următoarele subclase semantice:

- 1) verbe de percepție;
- 2) verbe de senzație;
- 3) verbe de modalitate epistemică;
- 4) verbe de vorbire;
- 5) verbe de stimul.

Verbele modale cu semantică epistemică și de voință exprimă sensuri asemănătoare cu verbele ilocutive și epistemice.

Structura de bază a enunțului, care se caracterizează prin cadrul comunicativ și modal, în vorbirea reală suportă un șir de modificări.

O particularitate a construcțiilor verbale modale o constituie îmbinarea într-un singur subiect (locutorul) a rolului vorbitorului și subiectului raportului [1, p.171]. Ca rezultat, are loc integrarea sensurilor cadrului modal și comunicativ și, prin urmare, îmbinarea componentelor epistemice și volitive într-un singur lexem – verbul modal. Implicitul subiectului modal (subiectul relației) este manifestarea aspectului social al enunțului. În comunicarea social orientată expresivitatea/neexpresivitatea subiectului modal contribuie la interpretarea enunțului conform necesității adresatului. Manifestarea neexpresivității vorbitorului în enunțuri care conțin verbe modale este legată, probabil, de tendința subiectului vorbirii de a transmite informația indirect și de a exprima propriul punct de vedere într-o formă nepersonificată [7, p.75-76].

Verbele modale ca varietate a verbelor formatoare de construcții cu actanți predicativi manifestă proprietatea de a îmbina însușiri atât ale verbelor dictale, cât și ale verbelor propoziționale de scop. Pe de o parte, în calitate de verbe dictale ele pot stabili relații în interiorul propoziției logice între predicatul în formă de infinitiv și actantul său substantival, exprimat prin subiect sintactic.

Aceasta constituie cadrul modal „interior” sau valoarea modalității predicative (obiective), spre deosebire de modalitatea subiectivă, care formează cadrul modal-comunicativ.

O particularitate a modalității predicative este izomorfismul dintre valența sintactică și cea semantică a verbelor modale: de regulă, subiectul corelează la nivel semnificativ cu argumentul substanțial activ al predicatului, exprimat prin predicat verbal compus.

Pe de altă parte, verbele modale, ca și verbele propoziționale de scop, pot forma cadrul modal comunicativ. În acest caz, ele desemnează situații specifice, care reflectă activitatea verbală și psihică a omului, și anume, a subiectului vorbitor. A se compara: *Ea poate fi corectă* și *Eu cred că ea este corectă*.

Dacă includem propoziția logică, verbele modale o fac obiect al vorbirii, ori ele reflectă o anumită apreciere concretă a acestei propoziții din partea comunicanților (componenta pragmatică a semanticii verbelor modale, menționată de G.Leech [8, p.66]). Verbele modale care servesc drept nucleu al cadrului modal (exterior) stabilesc tipul raporturilor dintre sursa evaluării (subiectul relației) sau subiectul intenției (vorbitorul) și propoziția în ansamblu [9, p.68]. Firește, verbul modal nu participă la formarea propoziției, ci deschide valență pentru componenta comunicativ-pragmatică.

Astfel, includerea valorii cadrului modal în componența predicatului face posibil unul dintre cele mai importante fenomene – polisemantismul aceluiași enunț cu predicat verbal-modal. Verbele modale, analizate prin prisma verbelor cap de grup în construcțiile cu actanți predicativi, manifestă particularități specifice atât verbelor dictale, care reflectă modul de atribuire obiectului realității a semnului caracteristic, cât și verbelor modale (epistemice și ilocutive). Fiecare dintre aspectele evidențiate corelează cu valorile respective ale modalității: predicativă, epistemică și volitivă.

Enunțurile care conțin verbe modale se caracterizează prin indivizibilitatea componentelor modală și dic-tală. În acest caz, cadrul modal se realizează în limitele structurii subiect-predicative și poate fi explicat cu ajutorul verbelor propoziționale și performative. Predicatul relației propoziționale, care formează cadrul modal, are două „roluri”: deschide semnificația către vorbitor (subiectul modal) și către propoziția, în care actantul subiect este coreferent subiectului acțiunii exprimată prin infinitiv.

Referințe:

1. Типология конструкций с предикатными актантами. - Ленинград: Наука, 1985. - 232 с.
2. Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка. - Москва: Добросвет, 2000. - 832 с.
3. Семантика и синтаксис конструкций с предикатными актантами. - Ленинград: Наука, 1981. - 108 с.
4. Гак В.Г. О логическом исчислении семантических типов пропозициональных глаголов // Пропозициональные предикаты в логическом и лингвистическом аспекте. - Москва: Наука, 1987, с.38-40.
5. Долинина И.Б. Грамматическая семантика высказывания и пропозициональные глаголы // Пропозициональные предикаты в логическом и лингвистическом аспекте, с.46-48
6. Кубрякова Е.С. Язык и знание: на пути получения знаний о мире. Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. Ин-т языкознания РАН. Москва: Языки славянской культуры, 2004. - 560 с.
7. Медведева Л.М. О соотношении иллокутивного и пропозиционального компонента в логической структуре речевого акта // Язык и социальное познание. - Москва: Ин-т языкознания АН СССР, 1990, с.65-77.
8. Leech G.N. Meaning and the English Verb. - Lond.: Longman, 1971. - 131 p.
9. Болотина М.А. Модально-глагольная конструкция как разновидность конструкций с предикатными актантами // Вестник РГУ им. И.Канта, 2006. Вып.2. Филологические науки, с.64-69.

Prezentat la 18.05.2010